

Χρόνος και Εκκλησία [B´ μέρος]

[/ Πεμπτουσία](#)

image not found or type unknown

Ο εσχατολογικός χαρακτήρας της Εκκλησίας αποκαλύπτεται ιδιαίτερα στο μυστήριο της θείας Ευχαριστίας. Η τέλεση του μυστηρίου αυτού είναι η κεντρική και η κατεξοχήν εσχατολογική πράξη της Εκκλησίας. Είναι η Λειτουργία της. Αυτή συγκροτεί την τέλεια κοινωνία, που υπερβάλλει τις διαιρέσεις του χώρου και του χρόνου και φανερώνει στον κόσμο τη βασιλεία του Θεού. Η μετοχή στη Θεία Ευχαριστία είναι κοινωνία με το Χριστό. Είναι μετοχή στην αιώνια ζωή του [12]. Είναι είσοδος στη βασιλεία του. Αυτά δεν παρουσιάζονται μεταφορικά, αλλά συντελούνται πραγματικά και προσφέρονται βιωματικά στα μέλη της Εκκλησίας. Η χριστιανική ζωή έχει εμπειρικό χαρακτήρα. Και το περιεχόμενο της εμπειρίας αυτής είναι η παρουσία της βασιλείας του Θεού. Αυτήν προϋποθέτει, προς αυτήν κατευθύνεται και από αυτήν τρέφεται η ζωή των πιστών μέσα στην Εκκλησία.

Η μετοχή στη βασιλεία του Θεού διενεργεί υπέρβαση του χρόνου. Όπως και η παρουσία της βασιλείας του Θεού στον κόσμο καταργεί τις διαιρέσεις του χρόνου. Η Λειτουργία της Εκκλησίας, η Θεία Ευχαριστία που είναι και ο αρραβώνας της

βασιλείας του Θεού, ανατρέπει κάθε έννοια χρονικής ακολουθίας. Είναι το δείπνο, στο οποίο προσφέρει ο Χριστός το σώμα και το αίμα του πριν από τη Σταύρωσή του, και το οποίο εξακολουθεί να λειτουργεί μετά την Ανάστασή του.

Η Εκκλησία του Χριστού δεν είναι μια συμβατική ή επιμέρους κοινωνική ομάδα, αλλά κοινωνία καθολική. Και είναι καθολική, γιατί εκτείνεται όχι μόνο «πανταχού της οικουμένης» αλλά και «πανταχού των χρόνων» [13]. Ακόμα η Εκκλησία υποδηλώνει μέσα στον κόσμο την αιωνιότητα και κατευθύνει τον κόσμο προς αυτήν. Οι θεσμοί της Εκκλησίας, παρατηρεί ο Μ. Βασίλειος, μεταφέρουν το νου του ανθρώπου «από των παρόντων επί τα μέλλοντα». Έτσι, συνεχίζει ο ίδιος ιεράρχης, με κάθε γονυκλισία και ανόρθωση ο πιστός μαρτυρεί έμπρακτα «ότι διά της αμαρτίας εις ην κατερρύημεν, και δια της φιλανθρωπίας του κτίσαντος ημάς εις ουρανούς ανεκλήθημεν» [14].

Η απλή και εκφραστική αυτή εκδήλωση της γονυκλισίας δίνει στο Μ. Βασίλειο την αφορμή να μνημονεύσει τις νέες διαστάσεις, μέσα στις οποίες εκδιπλώνεται η ζωή του πιστού. Με την αποδοχή της φιλανθρωπίας του Θεού (ως δυνάμεως που ανυψώνει από τη γη στον ουρανό, διαπιστώνει ο άνθρωπος νέους προσανατολισμούς μέσα στον ευθύγραμμο χρόνο της Ιστορίας. Η αιωνιότητα συνδέεται με τη χρονικότητα. Έτσι κάθε μέρα, κάθε ώρα, κάθε στιγμή στον ευθύγραμμο χρόνο προσλαμβάνει απεριόριστη ευρύτητα και απύθμενο βάρος. Γίνεται δοχείο της αιωνιότητας και προσφέρεται ως δυνατότητα κοινωνίας του πεπερασμένου με το υπερβατικό. Το αιώνιο γίνεται μεθεκτό μέσα στο χρόνο. Και ο χρόνος δεν περιορίζεται σε μια φευγαλέα και μη αντιστρεπτή ροή, αλλά η κάθε στιγμή του παρέχει στον άνθρωπο τη δυνατότητα να ενταχθεί στην άπειρη αγάπη του αιώνιου Θεού.

Η Εκκλησία δεν υποτάσσεται στο χρόνο, αλλά οδηγεί από το χρόνο στην αιωνιότητα. Ως σώμα Χριστού και κοινωνία θεώσεως η Εκκλησία εισάγει τον κόσμο στη βασιλεία του Θεού. Αλλά και πάλι ως σώμα Χριστού και κοινωνία θεώσεως η Εκκλησία φανερώνει μέσα στον κόσμο τη βασιλεία του Θεού. Ο κόσμος και η βασιλεία του Θεού συνδέονται και συνυφαίνονται, δημιουργώντας έτσι την εσχατολογική περίοδο της παρουσίας της Εκκλησίας. Ο χρόνος της Ιστορίας γίνεται «χώρος» εντάξεως στην αιωνιότητα.

Η υπέρβαση του κόσμου πραγματοποιείται εν Χριστώ μέσα στην Εκκλησία με τη χάρη του Αγίου Πνεύματος [15]. Η Εκκλησία δεν καταλύεται μαζί με τον κόσμο. Το τέλος του κόσμου, που θα είναι και το τέλος του χρόνου, δεν θ' αποτελέσει και τέλος της Εκκλησίας. Η Εκκλησία οδηγεί στη βασιλεία του Θεού. Και όπως η φανέρωση της βασιλείας του Θεού δεν γίνεται δια μιας, αλλά κλιμακώνεται, έτσι και το τέλος του κόσμου δεν έρχεται δια μιας, αλλά παρουσιάζεται ως

προανάκρουσμα και ως ολοκλήρωση. Προανάκρουσμα του τέλους ήταν η καταστροφή των Ιεροσολύμων και ολοκλήρωσή του θα είναι η τελική καταστροφή.

Αναφερόμενος ο Χριστός στη συντέλεια του κόσμου συνδέει την καταστροφή των Ιεροσολύμων με την καταστροφή του κόσμου και καταλήγει με τη διαβεβαίωση: «Αμήν λέγω υμίν, ου μη παρέλθῃ ἡ γενεά αὕτη ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ ουρανός και ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δε λόγοι μου ου μη παρέλθωσιν» [16]. Ἡ καταστροφή των Ιεροσολύμων πραγματοποιήθηκε, πριν παρέλθει ἡ γενιά προς τὴν ὁποία μίλησε ὁ Χριστός. Καὶ ἡ τελική καταστροφή θα πραγματοποιηθεῖ, πριν παρέλθει ἡ γενιά των Χριστιανῶν [17].

Το τέλος του κόσμου, ὅπως και ἡ ἀρχή του, δεν μπορεί να τοποθετηθεῖ σε κάποια χρονική στιγμή. Ἡ ἀρχή και τὸ τέλος του κόσμου νοούνται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο μόνο σε σχέση με τὴ συμβατική τους θέση μέσα στο χρόνο. Ἐτσι, χωρὶς να συνιστοῦν υποκειμενικά φαινόμενα, συνδέονται ἀναπόφευκτα με τὴν υποκειμενική θέση του ἀνθρώπου μέσα στην Ἱστορία και εἶναι ἀπροσπέλαστα ὡς θελήματα του Θεοῦ. Σωστότερα λοιπὸν θα μπορούσαμε να μιλήσουμε ὄχι για τὸ τέλος του κόσμου, ἀλλὰ για τὸ μυστήριο του τέλους του κόσμου, που θα εἶναι και μυστήριο του τέλους του χρόνου, ὅπως οφείλουμε να μιλοῦμε και για τὸ μυστήριο τῆς ἀρχῆς του κόσμου, που εἶναι και μυστήριο τῆς ἀρχῆς του χρόνου.

Πριν ἀπὸ τὸ χρόνο, ὅπως και μετὰ τὸ χρόνο, ὑπάρχει ἡ υπέρχρονη αἰωνιότητα και ἡ αἰδιότητα [18]. Ὁ χρόνος αποκτᾶ νόημα, γιατί συνδέεται με τὴν αἰωνιότητα και τὴν αἰδιότητα. Γίνεται πραγματική Ἱστορία, γιατί ἐνώνεται με τὴν εσχατολογία [19]. Ἡ Ἱστορία δεν ἔχει νόημα χωρὶς κάποιο τέλος. Καὶ τὸ τέλος τῆς Ἱστορίας μετὰ τὴν ἔλευση του Χριστοῦ ὑπάρχει σε κάθε στιγμή τῆς. Ἐτσι τὸ νόημα τῆς Ἱστορίας για τὴν Ἐκκλησία βρίσκεται στο ἀπεριόριστο βάθος κάθε στιγμῆς τῆς και ὄχι στις ἐξωτερικές ἐναλλαγές τῆς χρονικῆς ροῆς. Τὸ μήκος του χρόνου και τῆς Ἱστορίας αποκτᾶ ἀξία με τὴν ἀξιοποίηση του βάθους τους. Καὶ τὸ βάθος του χρόνου και τῆς Ἱστορίας προσφέρει τὴ μόνη ουσιαστική δικαίωση του μήκους τους.

Ὁ περιορισμὸς του χρόνου σε μονοδιάστατη κίνηση οδηγεί ἀναπόφευκτα στη διάψευση και τὴν ἀπογοήτευση. Ἡ Ἱστορία των πολιτισμῶν εἶναι Ἱστορία διαψεύσεων. Καὶ ὁ λεγόμενος χριστιανικὸς πολιτισμὸς, ὡς ἀνθρώπινη δημιουργία στον εὐθύγραμμα Ἱστορικό χρόνο, ἔχει τὴν ἴδια ἀπόληξη. Ἐκείνο ὅμως που προσφέρει ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ διέξοδος ἀπὸ τὸ κοσμικὸ ἀδιέξοδο. Εἶναι ἡ μετάβαση ἀπὸ τὴν ἀσκοπη χρονική ροή και περιδίνηση στην πληρότητα τῆς θείας ἀγάπης και ζωῆς.

Ὁ κοσμικὸς χώρος και ὁ κοσμικὸς χρόνος συνδέονται με τὴν ἀπάτη του κόσμου. Μετατρέπονται ὅμως σε θετικούς παράγοντες, ὅταν χρησιμοποιοῦνται ὡς ἀφορμές

για την ένταξη στην αλήθεια της αιώνιας ζωής. Η παρούσα ζωή, παρατηρεί ο Μ. Βασίλειος, είναι στην πραγματικότητα θάνατος. Άλλη είναι η ζωή στην οποία καλεί τον άνθρωπο ο Χριστός [20]. Είναι η ζωή που δεν υπόκειται στην απάτη του κόσμου και τη διάψευση του θανάτου. Είναι η ζωή που μεταμορφώνει τον άνθρωπο και τον τοποθετεί πέρα από τις ανθρώπινες δυνατότητες και προοπτικές. Είναι η ζωή της βασιλείας του Θεού, που φανερώνεται μέσα στην Έκκλησία του Χριστού και προσφέρεται στον άνθρωπο εδώ και τώρα.

‘Ο Χριστιανός καλείται να χρησιμοποιεί σωστά το χρόνο του και να τον επενδύει στην προοπτική της αιώνιας ζωής [21]. Η σχετικότητα και η ανωμαλία της παρούσας ζωής δεν αποτελούν αρνητικές καταστάσεις ή απλά επεισόδια, αλλά δυνατότητες για τη μετάθεση εκ «των δρωμένων και σαλευομένων επί τα εστώτα και μη κινούμενα» [22]. Στην προοπτική αυτή όλα βρίσκουν τη θέση και τη δικαίωσή τους. Τίποτε δεν εγκαταλείπεται. Τίποτε δεν παραθεωρείται. Τίποτε δεν αντιμετωπίζεται ως συμπτωματικό. ‘Ο Θεός είναι ο Κύριος του κόσμου και της Ιστορίας, ο Παντεπόπτης και Παντοκράτωρ. Η χαρά και ο πόνος, η επιτυχία και η αποτυχία, η πρόοδος και η καταστροφή δεν αλληλοαφανίζονται, αλλά προσφέρονται ως μέσα για την ολοκλήρωση του ανθρώπου· για την καθολική καταξίωση της ζωής του, που πραγματοποιείται στην Εκκλησία.

Η Εκκλησία δεν αποστρέφεται το χρόνο, αλλά φανερώνεται μέσα στο χρόνο. Λυπάται γι’ αυτό που έφυγε, ούτε αγωνιά γι’ αυτό που έρχεται. Το κλείσιμο της μέρας που περνάει γίνεται απαρχή της μέρας που έρχεται. Κάθε Εσπερινός εισάγει στην καινούργια μέρα. Κι ενώ ο άνθρωπος μπορεί να στενοχωρείται γι’ αυτό που έχασε ή να χαίρεται γι’ αυτό που περιμένει, ενώ μπορεί να λυπάται για το παρελθόν και να φοβάται για το μέλλον, η Εκκλησία τον καλεί σταθερά και αδιατάρακτα σε μια πορεία εμπιστευμένη στα χέρια του Θεού. Αυτού που είναι ο Κύριος του χρόνου και της Ιστορίας, ο Παντοκράτωρ.

12. Βλ. Ιω. 6, 33-7.

13. Ιω. Χρυσοστόμου, Ερμηνεία εις ψαλμόν 144,4, PG 469-70.

14. Περί Αγίου Πνεύματος 27,66, PG32,192C.

15. Πρβλ. «Ελθέτω χάρις και παρελθέτω ο κόσμος ούτος».

16. Ματθ. 24,34-5.

17. Για την ερμηνεία της λέξεως «γενεά» ως γενεάς των Χριστιανών βλ. Ιω.

Χρυσόστομου, Ομιλία εις Μσθθαίον 77, PG 58, 502.

18. «Ην τις πρεσβυτέρα της του κόσμου γενέσεως κατάστασις ταις υπερκοσμίαις δυνάμεσι πρέπουσα, η υπερχρόνιος, η αιωνία, η αίδιος». Μ. Βασιλείου, Εις Εξαήμερον 1,5,PG 29,13Α,

19. Πρβλ. Ο. Clement, Transfigurer le temps. Notes sur le temps a la lumiere de la tradition orthodoxe, Neuchatel 1959, σ. 130.

20. Ομιλία εις Ψαλμόν 33,9,PG 29,373Α.

21. Βλ. Εφ. 5,16. Κολ. 4,5.

22. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος 7,19,PG 35,780Β.